

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ВІНОГРАДАРСТВА
ТА ПЛОДООВОЧІВНИЦТВА

**ВІНОГРАДАРСТВО
ТА
АМПЕЛОГРАФІЯ**

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Для здобувачів вищої освіти ступеня «Бакалавр»
спеціальності 201 «Агрономія»
денної і заочної форми навчання

МИКОЛАЇВ
2020

УДК 634.84(038)
В49

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету агротехнологій Миколаївського національного аграрного університету від 26 листопада 2020 р., протокол № 3.

Укладачі :

- М. О. Самойленко – д. с.-г. наук, професор кафедри виноградарства та плодоовочівництва;
Р. М. Буцик – к. с.-г. наук, доцент кафедри плодівництва і виноградарства Уманського національного університету садівництва

Рецензенти:

- В. В. Заморський – д. с.-г. наук, професор, завідувач кафедрою плодівництва і виноградарства Уманського національного університету садівництва
І. В. Шевченко – д. с.-г. наук, професор кафедри виноградарства та плодоовочівництва Миколаївського національного аграрного університету

Миколаївський національний
аграрний університет, 2020

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Загальні поняття	5
2. Класифікація	6
3. Сортовивчення	10
3.1. Ампелографія	13
4. Органи виноградної рослини	14
4.1. Пагін	15
4.2. Листок.....	16
4.3. Гроно	17
4.4. Квітка	18
4.5. Ягода	19
4.6. Насінина	20
4.7. Кущ	21
4.8. Корінь	21
5. Система ведення насаджень	22
6. Технологія	23
6.1. Формування кущів	24
6.2. Маточні фонди	30
6.3. Обрізування.....	31
6.4. Зелені операції	31
6.5. Урожай	33
Для нотаток	37

ВСТУП

Виноградарство слід розглядати як:

- галузь рослинництва, що займається вирощуванням винограду;
- науку, що розробляє способи управління ростом і розвитком виноградної рослини для отримання високих стійких врожаїв належної якості;
- навчальну дисципліну, що вивчає виноградарство як галузь і науку.

Це обумовлено наявністю комплексу біологічних особливостей виноградної рослини як деревної ліани і більшим значенням виноградарства як галузі рослинництва, органічно пов'язаної з первинною переробкою винограду.

Виноградарство включає чотири виробничих напрямлення:

- столове – виробництво свіжого винограду для місцевого споживання, вивезення та зберігання;
- як сировинна база виробництва сушеного винограду – вирощування кишмишно-ізіюмних сортів;
- виноградарство, як сировинна база виноробної промисловості – вирощування винних сортів винограду для забезпечення сировиною заводів, спеціалізованих на виробництві різних типів вина, шампанських та коньячних вино-матеріалів;
- виноградарство, як сировинна база консервної промисловості – виробництво сировини для соків, компотів, варення, маринадів і інших безалкогольних продуктів.

Мета даного термінологічного словника, призначеного для студентів денної і заочної форм навчання, які вивчають дисципліну «Виноградарство і ампелографія» – надати визначення основних термінів, що зустрічаються в навчальній і науковій літературі з виноградарства.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ

Адвентивні органи – додаткові органи, тобто органи, що розвиваються в незвичних місцях і точки зростання, що виникають не з ембріональних тканин, а з вторинних камбіальних тканин.

Бекмес – виноградний сік, уварений на вогні в мідних луджених котлах.

Біологія винограду – розділ виноградарства, що вивчає закономірності розвитку виноградної рослини.

Богарне виноградарство – культура винограду без зрошування в районах з недостатньою кількістю опадів в літній період.

Вегетативні органи – органи рослини, що служать для живлення і росту (корінь, пагін) на відміну від генеративних органів, які служать для розмноження статевим шляхом (гроно, квітка, ягода, насінина).

Вино виноградне – напій, що отримується при анаеробному бродінні виноградного соку.

Виноград – слово, вживане в двох значеннях: плоди – виноградні грона, призначені для переробки або споживання у свіжому вигляді, і рослина родини виноградних (Vitaceae).

Виноградарство – галузь рослинництва, що займається вирощуванням винограду.

Виноградарство – галузь сільського господарства, вирощування рослин родини виноградних з метою отримання плодів винограду.

Виноградник – ділянка землі, на якій посаджено і вирощується виноград.

Виноробство – приготування вина з винограду шляхом алкогольного бродіння.

Відсадок – спосіб розмноження - укорінена виноградна лоза без відділення від материнського куща.

Генеративні органи – органи, в яких формуються і розвиваються статеві клітини (гамети), які забезпечують статеве розмноження.

Декоративне виноградарство – вирощування винограду з метою прикраси, благоустрою та озеленення населених пунктів.

Еволюція винограду – історичний розвиток виноградних рослин.

Ліани – рослини з гнучкими стеблами, що підіймаються вгору, які нездатні самостійно зберігати без опори вертикальне положення стебла.

Онтогенез, онтогенія виноградної рослини – процес індивідуального розвитку виноградної рослини від зачаття до кінця життя.

Підщепа – рослина, або її частина, на якій проводиться щеплення, тобто, прищеплюється прищепа – частина іншої рослини.

Плач винограду – витікання пасоки з ран на стеблах винограду, переважно однорічних, на початку вегетації.

Полярність дорсовентральна – морфологічні та фізіологічні відмінності між сторонами органів рослин (лист, пагін).

Полярність поздовжня – морфологічні та фізіологічні відмінності між полюсами організму, органу.

Прищепа – вегетативна частина рослини, призначена для прищеплення на підщепу.

Саджанці винограду – молоді рослини, отримані шляхом вегетативного розмноження, вирощені в шкільці з живців або щеплень і призначені для садіння на постійне місце.

Увологія – наука про структурні компоненти грона і ягід винограду; хіміко-технологічна дисципліна, що вивчає виноград як сировину для харчової промисловості.

Фізіологія винограду – наука, що вивчає загальні закономірності життєвих процесів виноградної рослини.

Філогенез, філогенія виноградної рослини – історичний розвиток чи еволюція виноградної рослини.

2. КЛАСИФІКАЦІЯ

Американські види винограду – види винограду роду *Vitis* північноамериканського походження (30 видів).

Американські види винограду – поширена узагальнена назва усіх видів родини виноградних північноамериканського походження, зосереджені переважно в східній частині Північної Америки від Мексики до Каліфорнії.

Ампелоідеа (Ampeloideae Kunth.) – друга, рідко вживана назва родини Vitaceae Juss.

Ампелос (грец. Ampelos) – юнак з давньогрецької легенди, з ім'ям якого пов'язана назва виноградної рослини – Ампелос.

Ампелопсіс (Ampelopsis Milch.) – рід родини виноградних, який об'єднує 23 види.

Ампелоціссус (Ampelocissus Planch.) – рід родини виноградних, який об'єднує близько 90 видів.

Амурський виноград – вид роду *Vitis* східноазіатської групи.

Берландієрі (*Vitis berlandieri* Planch., *Vitis riparia* Michx., *Vitis rupestris* Scheele) – види, що відносяться до генотипів американської групи.

Ботанічний опис сорту винограду – опис зовнішніх ознак виноградної рослини у всіх їх проявах і змінах впродовж річного циклу.

Вид винограду – основна таксонометрична категорія, що представляє групу вільно схрещуваних між собою особин або популяцій з утворенням плодоздатного потомства і характеризується подібністю генетичної конституції, морфофізіологічною схожістю, єдністю походження, географічною визначеністю.

Види винограду американські – види винограду роду *Vitis* північноамериканського походження.

Види винограду східно-азіатські – група видів роду *Vitis* східно-азіатського походження, поширена в горах, вздовж річок і морських берегів Кореї, Японії, Китаю та інших країн Східної Азії, в лісах Далекого Сходу Росії.

Види, що охороняються родини Виноградних – види родини Vitaceae Juss., що підлягають спеціальній охо-

роні і особливому регулюванню використання в цілях їх збереження.

Виноград – рослина, що відноситься до роду *Vitis*, родини Vitaceae Juss. 2. Плід (ягода), призначений для споживання у свіжому вигляді або переробки.

Виноград аборигенний – місцевий виноград будь-якого району, краю, країни, або регіону.

Виноград амурський, уссурійський *Vitis amurensis* Rupr. – вид роду *Vitis*.

Виноград дикий, виноград лісовий (*Vitis vinifera* subst. *Sylvestris* Gmel.) – підвид європейсько-азіатського виду винограду підроду *Euvitis* роду *Vitis* родини Vitaceae Juss.

Виноград дикий, лісовий (ssp. *Silvestris* Gmel.) – підвид євроазіатського виду винограду.

Виноград євразійський *Vitis vinifera* L. – вид роду *Vitis*, що включає майже всі культивовані сорти, ягоди яких використовуються в свіжому вигляді або для переробки.

Виноград культурний – (*Vitis vinifera* subst. *Sativa* De Candolle) – підвид європейсько-азіатського виду винограду підроду *Euvitis* роду *Vitis* родини Vitaceae Juss.

Виноград культурний (ssp. *Sativa* D.C.) – підвид єроазіатського виду винограду.

Вітіс (*Vitis*) – рід родини Vitaceae Juss., що включає 70 видів північно-американського, східно-азіатського і європейсько-азіатського походження.

Група західно-європейських сортів винограду (convar. *Occidentalis* Neqr.) Поширена у Франції (максимум), Німеччині, Іспанії, Португалії, Італії, Австрії. Найбільш близька за фенотипною характеристикою до дикого винограду Середньої Європи.

Група північно-африканських сортів винограду (convar. *Boreali-africana* Gram.). Відноситься до культурного винограду. Характеризується тривалим вегетаційним періодом, пізнім розпусканням бруньок, дуже пізнім опаданням листя, сильною ураженістю грибними хворобами, нестійкістю до філоксери і морозів.

Група сортів винограду басейну Чорного моря (convar. *Pontica* Neqr.). Основний район походження знахо-

диться в західній частині Грузії (стародавня Колхіда) і в Малій Азії. Поширена в Грузії (найбільша кількість), на Північному Кавказі, в Ростовській області, Криму, Молдові, Румунії, Угорщини, Югославії, Болгарії, Греції, Туреччині.

Група східних сортів (convar. *Orientalis Neqr.*). Утворилася від дикого винограду в районах, прилеглих до південної частини Каспійського моря.

Група східно-середземноморських сортів винограду (convar. *Orientali–mediterraneae Gram.*). Відноситься до культурного винограду. Відрізняється тривалою вегетацією, нестійкістю до морозів, хвороб і філоксери, мускатним присмаком ягід або відмінною якістю винограду.

Еколого-географічна група сортів винограду (convar.) – систематична одиниця класифікації євроазіатського виду винограду. За основу взято походження, поширення, морфологічні ознаки та біологічні властивості винограду.

Еувітіс (*Eu vitis Planch.*) – основний підрід роду *Vitis*, який об'єднує майже всі його види (68).

Європейсько-азіатські види винограду – група видів роду *Vitis* європейсько-азіатського походження, поширена в Середній Азії, Закавказзі, країнах, які прилеглі до Чорного і Середземного морів

Каталог сортів – систематичний перелік сортів, видів, гібридів, підібраних за певною ознакою.

Категорії винограду таксонометричні – узагальнені поняття, що застосовуються у систематиці для позначення таксонів. Родина виноградних включає таксонометричні категорії: рід, підрід, вид, підвид, група, підгрупа, різновид та ін. – 14 таксонів на рівні роду, близько 1000 таксонів на рівні виду.

Класифікація сортів винограду – опис і угруповання сортів винограду за різними ознаками, заснована на походженні, поширенні і морфо-біологічні особливості.

Класифікація сортів винограду технологічна – групування сортів винограду за ознаками і властивостями з урахуванням різноманітності одержуваної продукції.

Конкурсне сортовипробування винограду – випробування і відбір в селекційному розпліднику виведених та інтродукованих нових сортів.

Лабруска, лисячий виноград (*Vitis labrusca L.*) – один з найбільш поширених видів американської групи.

Метод порівняльної ампелографії – метод, який використовується для встановлення достовірності винограду.

Методи ампелоекологічних досліджень – методи екологічних досліджень у виноградарстві, способи виявлення екологічних факторів (космо-атмосферних, геоморфологічних, ґрунтових і ін.) і встановлення їх комплексного впливу на життєздатність і довговічність виноградних кущів, кількість і якість врожаю.

Місцевий сорт – місцевий, відібраний народом сорт невідомого походження, культивований в даній місцевості з незапам'ятних часів.

Мунсоніана (*Vitis Munsoniana Sims.*) – вид роду *Vitis* (підроду Мускадінія).

Мускадінія (*Muskadinia Planch.*) – підрід роду *Vitis*, включає два види.

Партеноцісус (*Parthenocissus Planch.*) – дівочий виноград, рід родини виноградних, який включає 19 видів.

Підвид винограду – таксономічна категорія, що представляє групу особин, або популяцій, які вільно схрещуються між собою і характеризуються одним або декількома спадковими ознаками.

Підрід винограду – допоміжна таксонометрична категорія між видом і родом, яка об'єднує особливо близькі між собою види винограду.

Птерізантес (*Pterisanthes Blume*) – рід родини виноградних, який включає 20 видів.

Птероцісус (*Pterocissus Urb.et Ex.*) – монотипний рід родини виноградних, що включає один вид.

Рід винограду – основна над видова таксонометрична категорія, яка об'єднує близькі за походженням види винограду.

Роїцісус (*Rhoicissus Planch.*) – рід родини виноградних, який включає 12 видів.

Ротундіфо́ліа (*Vitis rotundifolia* Michx.) – вид роду *Vitis* (підроду Мускадінія).

Родина Vitaceae Juss. (Виноградні) – сукупність родів (14) виноградних рослин, що мають спільне походження.

Франко-американські гібриди – міжвидові гібриди, отримані в результаті схрещування сортів *Vitis vinifera* з сортами американських видів (наприклад, Шасла Золотиста х Берландієрі 41Б) з метою виведення філоксеростійких підщеп. Правильніший термін – європейсько-американські гібриди.

3. СОРТОВИВЧЕННЯ

Агробіологічна характеристика сорту – агробіологічне вивчення і опис сортів винограду.

Апробація виноградників – визначення агротехнічного стану і сортового складу виробничих насаджень винограду, а також сортності окремих кущів, що намічаються для заготівлі живців.

Безнасінні сорти винограду – особлива група сортів винограду, в ягодах яких відсутнє насіння.

Визначення сортів і видів винограду – логічний процес ідентифікації, діагностики винограду.

Морфологія винограду – морфологія про закономірності будови і процеси формоутворення виноградної рослини в онтогенезі і філогенезі.

Опис сорту ботанічний – характеристика морфологічних ознак сорту.

Опис сорту винограду – ампелографічний опис сорту, характеристика основних ознак сорту винограду на підставі вивчення їх за єдиним планом і методикою, що є основою ампелографії.

Перспективний сорт – сорт винограду, переданий в державне сортовипробування установою-оригіном або інтродукований в даний район з інших регіонів виноградарства, який отримав позитивну оцінку за основними біологічними ознаками (якість продукції, стійкість до несприятли-

вих умов зовнішнього середовища, грибкових захворювань, шкідників, стабільні урожай і т. п.) в результаті сортовипробування або виробничого сортовипробування в даній місцевості.

Сорт (*cultivar*) – група фенотипно подібних за ознаками і властивостями рослин винограду, однакових за походженням, що культивуються з метою виробництва продукції.

Сорт винограду – систематична одиниця культурного винограду, сукупність рослин цього виду, що має загальні ознаки і розмножується вегетативним шляхом.

Сорт винограду перспективний – сорт винограду, переданий в Державне сортовипробування установою-оригінатором або інтродукований в даний район з інших регіонів і отримав позитивну оцінку за основними господарсько-біологічними ознаками в результаті випробування в даній місцевості.

Сорт винограду стандартний – кращий районований в даній зоні сорт, який включається в усі види сортовипробування або в досліді як еталон (контроль).

Сорти винограду безнасінні – особлива група сортів винограду, в ягодах яких повністю відсутнє насіння або є тільки їх зачатки (рудименти).

Сорти винограду дуже пізні – сорти винограду, тривалість фаз розвитку яких від початку розпускання бруньок до повного дозрівання ягід становить понад 160 днів при сумі активних температур 3000 °С і більше.

Сорти винограду дуже ранні – сорти винограду, тривалість фаз розвитку яких від початку розпускання бруньок до повної зрілості ягід становить 105...115 діб при сумі активних температур 2200...2400 °С.

Сорти винограду надранні – сорти винограду, тривалість фаз розвитку яких від початку розпускання бруньок до повної зрілості ягід становить до 105 діб при сумі активних температур менш 2400 °С.

Сорти винограду пізні – сорти винограду, тривалість фаз розвитку яких від початку розпускання бруньок до повного дозрівання ягід становить 150...160 діб при сумі активних температур 2900...3000 °С.

Сорти винограду ранні – сорти винограду, тривалість фаз розвитку яких від початку розпускання бруньок до повного дозрівання ягід становить 115...125 діб при сумі активних температур 2400...2600 °С.

Сорти винограду ранньосередні – сорти винограду, тривалість фаз розвитку яких від початку розпускання бруньок до повного дозрівання ягід становить 125...135 днів при сумі активних температур 2600...2700 °С.

Сорти винограду середні – сорти винограду, тривалість фаз розвитку яких від початку розпускання бруньок до повного дозрівання ягід становить 135...140 діб при сумі активних температур 2700...2800 °С.

Сорти винограду середньопізні – сорти винограду, тривалість фаз розвитку яких від початку розпускання бруньок до повного дозрівання ягід становить 140...150 діб при сумі активних температур 2800...2900 °С.

Сорти-барвники винограду – сорти винограду з темно-синьою, темно-червоною, фіолетовою і іншим забарвленням шкірки ягід, у яких пофарбовані клітини м'якуша, внаслідок наявності в них антоціанів, що містяться у вакулярному соковій або особливих цитоплазматичних антоціанових тільцях.

Сортимент винограду, сортамент, сортовий склад винограду – сукупність сортів винограду, включених Державною комісією з сортовипробування та апробації плодівих культур і винограду відповідно до державного плану в перелік культивованих столових і технічних сортів того чи іншого виноградарського району.

Сорт-клон – сорт винограду, який є вегетативним потомком одного клону.

Сортовипробування винограду – порівняльна об'єктивна і науково обґрунтована оцінка сортів винограду.

Сортогрупи винограду – сорти винограду, що виникли в результаті брунькових мутацій і розрізняються невеликою кількістю ознак (за забарвленням ягід, наявністю мускатного аромату і т. п.).

Сортознавство – наука, що займається вивченням сортів культурних рослин; складова частина селекції.

Сортооновлення – заміна якого-небудь одного або кількох сортів винограду іншими сортами на промислових виноградниках.

Сортопопуляція винограду – сорти винограду, одержані в результаті вегетативного розмноження рослин одного і того ж сорту, які впродовж багатьох поколінь зберегли притаманні їм ознаки і властивості.

Сортотипи винограду – досить близькі сорти винограду, одержані з насіння одного предка і розрізняються багатьма ознаками.

Столові сорти винограду – сорти, вирощувані для споживання в свіжому вигляді.

Столово-технічні сорти винограду – сорти, які споживаються у свіжому вигляді, а також застосовуються для приготування вин і різних видів консервної продукції.

Тетрастигма (*Tetragymna* Mig.) – рід родини виноградних, який об'єднує близько 120 видів.

Технічні сорти винограду – сорти, призначені для приготування соків, напоїв, компотів, маринаду, концентратів, вин, брендів, а також для виробництва сушеного винограду (ізюму, кишмишу, коринки).

Ціссус (*Cissus* L.) – найбільш великий рід родини виноградних, який включає 319 видів.

Ціфостемма (*Cyphostemma* Planch.) – рід родини виноградних, який об'єднує близько 230 видів.

Чистота сортова – відношення числа кущів основного сорту до числа всіх кущів у даному масиві винограднику або виноградної шкілки, виражене у відсотках.

3.1. АМПЕЛОГРАФІЯ

Ампел – складова частина багатьох слів, що мають відношення до виноградарства (ампелоїдеє, ампелографія, ампелопсис та інші) по імені міфічної особи – Амπεла (Улюбленець Діоніса), що у древніх греків були пов'язані міфи (легенди), що відносяться до винограду.

Ампелографічна колекція – насадження винограду, призначені для вивчення його сортів.

Ампелографія – наука про види і сорти винограду.

Ампелопедологія – вчення про ґрунти виноградників, про едафічні умови культури винограду.

Ампелотерапія – виноградо-лікування, використання свіжого винограду і виноградного соку для лікування різних захворювань, в основному хронічних; метод лікування свіжим виноградом різних захворювань.

Ампельні рослини – декоративні рослини з в'юнкими або звисаючими пагонами, що відрізняються красивою формою або забарвленням листя.

Анатомія винограду – наука про внутрішню будову виноградного рослини.

Архітектоніка куща – поєднання і співвідношення несучих і несених частин виноградного рослини.

Архітектура куща – розташування в просторі асиміляційної площі: геометрична будова і зовнішня форма виноградної рослини.

4. ОРГАНИ ВИНОГРАДНОЇ РОСЛИНИ

4.1. ПАГІН

Брунька – зачатковий пагін, що знаходиться в стані спокою; орган наростання, відновлення і вегетативного розмноження рослин.

Верхівка молодого пагону – частина пагону винограду над першим нерозпущеним листком.

Безплідний пагін – зелений пагін без суцвіть (навесні) і без грон (восени).

Визрівання пагонів – морфологічні, анатомічні і біохімічні зміни у пагонах, пов'язані з підготовкою до зими.

Вічка кутові – невеликі конічні загострені вічка (2...3), розташовані біля основи однорічного пагона.

Вічко – комплексне морфологічне утворення, що об'єднує кілька бруньок; виникає і розвивається в пазусі листя на вузлах однорічних пагонів виноградної рослини. Складна брунька.

Вусик – орган виноградної рослини, який служить для прикріплення пагонів до опори; представляє собою видозмінений пагін.

Етиольований пагін – пагін, що ріс при недоліку або за відсутності світла.

Живець – відрізок пагона різної довжини з вічками, призначений для окорінення і відтворення материнської рослини.

Жируючий пагін, жирові пагони – зелений однорічний пагін, довжина і ширина якого перевершують середні показники сорту на даному масиві виноградників.

Зелений паросток – пагін у період вегетації.

Зимуюча брунька – одна з декількох бруньок зимуючого вічка, менш розвинена, ніж головна брунька.

Кутові вічка – 2...3 вічка, розташовані біля основи однорічного пагона.

Кора – периферійна частина стебла або кореня рослини, яка складається з первинних за будовою і походженням тканин.

Міжвузля – ділянка стебла між двома вузлами.

Однорічна лоза – пагін після листопаду.

Пагін – осьовий орган виноградної рослини з верхівковим ростом. Складається зі стеблової частини та розташованих на ній листям, бруньок, суцвіть (грон).

Пагін молодий – пагін винограду довжиною 10...30 см.

Пасинок – пагін другого порядку галуження, що розвивається з літньої бруньки в пазусі листа основного пагона.

Сплячі бруньки – бруньки розташовані на багаторічних частинах рослин винограду (штамб, рукави).

Штамб, стовбур – вертикальна багаторічна надземна частина стебла куща від поверхні ґрунту до першого розгалуження.

4.2. ЛИСТОК

Виїмка листка – поглиблення між головними жилками листової пластинки, розчленовані на її лопаті.

Виїмка черешкова – виїмка, розташована біля основи пластинки листка винограду між парою нижніх лопатей, може бути закрита або відкрита різних типів.

Виїмки (вирізки) листа – поглиблення між головними жилками листової пластинки винограду, розчленовані на її лопаті і варіюють від закритих до відкритих різної форми, по глибині – від дрібних до глибоких.

Виїмки (вирізки) листа верхні бокові – розташовані між середньою і верхніми лопатями листа винограду.

Виїмки (вирізки) нижні бічні – розташовані між верхніми і нижніми лопатями листа винограду.

Волоски листа винограду щетинисті – живі одноклітинні або багатоклітинні утворення; короткі, жорсткі і прямі волоски, округлі в поперечному розрізі і загострені на кінці, міцно прикріплюються до клітин епідермісу.

Волоски павутинні – мертві освітлення на клітинах епідермісу листка винограду, легко відриваються при механічному впливі і збиваються в дрібні пластівці.

Дно вирізки – частина вирізки, звернена до середини листа.

Жилка центральна – середня з головних жилок, що є як би продовженням черешка і розділяє пластинку листа на дві половини, зазвичай не цілком симетричні.

Жилки головні листка – жилки, що розходяться від місця прикріплення черешка по листовій пластинці, довжина та розташування яких визначає форму і розсіченість листової пластинки.

Зубчатість листка – особливий вид розсіченості країв пластинки листка у вигляді зубчиків.

Зубчатість пластинки – особливий вид розсіченості країв пластинки листка винограду у вигляді зубчиків різної величини і форми.

Листок винограду – бічний виріст стебла винограду, що виникає з зовнішніх клітин меристеми конуса наростання стебла у вигляді горбка і виконує функції фотосинтезу, дихання і транспірації.

Листок – орган, бічний виріст стебла, що виконує функції фотосинтезу, дихання, транспірації.

Листкова пластинка, пластинка листка – найбільша, плоска частина листка, в якій відбуваються всі основні фізіологічні процеси.

Листкова поверхня винограду – сумарна поверхня площі листя, куща, насаджень.

Листковий слід – слід, що залишився після опадання листя на вузлі здерев'янілих пагонів в місці прикріплення листового черешка.

Листорозміщення – порядок розміщення листя на пагоні.

Опушення пластинки – наявність павутинистих таксонометричних категорій і щетинистих волосків на листі винограду, переважно з нижнього боку.

Черешок – звужена стеблевидна частина листя винограду, яка несе листову пластинку. Може бути довше, коротше або дорівнює центральній жилці.

Шпорець – виріст тканини листка винограду біля основи або по бічних сторонах черешкової виїмки, а також на дні бічних вирізок.

4.3. ГРОНА

Гребінь – скелет грона, що утворюється з осі суцвіття з усіма розгалудженнями; сукупність гребня і ягід винограду.

Гроно винограду – генеративний орган виноградної рослини.

4.4. КВІТКА

Квітка – орган статевого розмноження, являє собою видозмінений укорочений і сильно обмежений у зростанні репродуктивний орган; укорочене видозмінене стебло, що несе функцію статевого розмноження.

Ковпачок (віночок) квітки – внутрішнє коло оцвіттини, що представляє собою сукупність пелюсток квітки винограду.

Маточка квітки – жіночий орган квітки винограду, утворений одним або декількома плодолистиками і складається із зав'язі, стовпчика і рильця; після запилення і запліднення перетворюється у плід.

Стерильність пилку – нездатність пилку до запліднення в результаті порушення його розвитку, зокрема, неправильного розподілу хромосом в мейозі.

Суцвіття виноградної рослини – складна китиця або волоть, що відносяться до суцвіття складного типу.

Тип квітки двостатевий – нормально функціонуючі чоловічі (довгі прямостоячі з фертильним пилком тичинки) і жіночі (маточки) органи.

Тип квітки функціонально жіночий – нормально розвинена маточка квітки винограду, стерильний пилочок і дуже короткі тичинкові нитки.

Тип квітки функціонально чоловічий – нормально функціонуючі довгі прямі тичинки з великою кількістю фертильного пилку і повністю відсутня або скорочена маточка.

Тичинки квіток – спороутворюючі органи квітки винограду, які є носіями чоловічої статі і використовуються для утворення мікроспор і пилку.

Фертильність пилку – здатність зрілого пилку до запліднення.

Форма квітки колесовидна – тичинки після опадання віночка (ковпачка) відхиляються на 90° від осі квітки і розташовуються в горизонтальній площині, причому їх нитки порівняно слабо вигнуті.

Чашечка квітки – зовнішня частина подвійної оцвіттини; сукупність чашолистків, зачатки яких у вигляді п'яти горбиків закладаються у зовнішній стороні квітколожа на однаковій відстані одна від одної.

4.5. ЯГОДА

Величина ягоди – один із основних критеріїв класифікації винограду по господарському використанню; виражається в лінійних (мм), масових (г) і об'ємних (см) одиницях.

Довжина ягоди – відстань від основи подушечки до найбільш випуклої точки на кінчику ягоди винограду.

Забарвлення ягід – колір ягід винограду, що спостерігається на близькій відстані при денному освітленні середньої яскравості.

Зрілість ягід винограду – фізіологічний стан з певними якісними показниками, властивими генетичній природі сорту в даних екологічних умовах; фізіологічний стан ягід винограду з певними параметрами якісних показників, вла-

стивих генетичній природі сорту в даних екологічних умовах.

Консистенція м'якуша – сукупність властивостей, які характеризують щільність ягід.

М'якуш ягоди – внутрішня м'ясиста і соковита частина ягоди; основна частина навколоплідника ягоди винограду; буває соковитою, м'ясистою, слизовою і щільною (хрусткою).

Наліт восковий – тонкий шар жироподібної речовини пружину, що покриває стебла, листя і ягоди винограду і оберігає їх від механічних пошкоджень, випаровування води, ураження мікроорганізмами і несприятливих метеорологічних впливів.

Пензлик ягоди – частина судинно-волокнистого пучка, що залишається на подушечці плодоніжки при відділенні її від м'якоті; у різних сортів буває різної довжини, ступеня розвитку і забарвлення; судинно-волокнисті пучки, що проходять в ягуду через плодоніжку і що залишаються на її подушечці при відриві ягоди.

Подушечка – розширений кінець ніжки, прилеглий безпосередньо до ягоди, може мати вузькоконічну, ширококонічну або дисковидну форму.

Пупок ягоди – залишок рильця на кінчику ягоди винограду.

Форма ягоди – найбільш стійка ознака винограду; встановлюється в період дозрівання ягід і визначається співвідношенням поздовжнього і поперечного діаметра, місцем розташування розширеної частини, обрисом бічних сторін і кінчика ягоди і симетричністю цих ягід.

Шкірочка ягоди винограду – зовнішня частина навколоплідника, складова 12...20% від маси ягоди винограду, в клітинах якої міститься ціла гама кольорів антоціанових і флавоноїдних пігментів, які обумовлюють всю різноманітність забарвлення ягід у різних сортів винограду; зовнішня частина навколоплідника.

Ширина ягоди – відстань між бічними сторонами ягоди винограду в її найбільш широкій частини.

Ягода винограду – багатонасінний соковитий плід виноградної рослини, що не розкривається; плід, що утворився із зав'язі квітки – навколоплідника.

4.6. НАСІНИНА

Зрілість насіння – закінчення формування і диференціація всіх тканин насіння, припинення в ньому фізіологічних процесів і зародок в стані спокою.

Насінина винограду – перетворена після запліднення насінневої бруньки; орган відтворення і розмноження винограду.

Насіннєвий шов – опукла смужка на насінні винограду, що проходить по дну борозенки через всю черевну сторону і закінчується на спинній стороні халазою.

Сторона насіння спинна – роздута і округла сторона насіння, звернена протилежно черевній стороні.

Сторона насіння черевна – звернена всередину ягоди і розділена на дві поздовжні половини насінневого шва, що закінчується на дзьобику.

Халаза – кільцеподібно втиснута розетка на спинній стороні насіння, місце проникнення судинного пучка в насінину. Розташована у верхній третині насіння в результаті розширення борозенки, утворюючи западину сферичної або округлої форми.

4.7. КУЩ

Голова куща – розширена, потовщена частина штамбу, що утворилася в результаті напливів тканин після систематичного нанесення ран при обрізуванні.

Коренева шийка – місце переходу надземної частини стебла в підземну.

Кореневий штаб – підземна частина рослини винограду, що утворюється з живця, посаженого в шкілку або на постійне місце.

Кущ винограду – рослина винограду в культурі.

Надземна частина виноградного куща – частина куща, що розміщена над рівнем ґрунту.

Підземна частина виноградного куща – частина куща, що розміщена в ґрунті.

Стерильність пилку – нездатність зрілого пилку до запліднення.

Фертильність пилку – здатність зрілого пилку до запліднення.

4.8. КОРИНЬ

Коренева мичка – сукупність мілких, тонких розгалужених корінців рослини.

Коренева система – сукупність коренів однієї рослини, що утворюється в результаті їх розгалуження.

Корені адвентивні – коріння, що утворилися з придатних бруньок стебел, відсадків, живців.

Корені п'яткові – корені, що утворюються у нижній частині підземного стовбура виноградного куща.

Корені росяні – корені, що утворюються у верхній частині підземного стовбура виноградного куща и розташовані біля поверхні ґрунту.

Корені середні – корені, що утворюються у середній частині підземного стовбура виноградного куща.

Корінь – осьовий вегетативний орган вищих рослин не несе на собі листя і репродуктивних елементів.

5. СИСТЕМА ВЕДЕННЯ НАСАДЖЕНЬ

Дабларі – система ведення винограду в Грузії.

Кореневласна культура винограду – культура винограду без щеплення на філоксеростійких підщепах.

Культура винограду в захищеному ґрунті – виноградарство в теплицях.

Кущова система без опор – система ведення виноградних насаджень без застосування спеціальних опор для підв'язування кущів (кущова англійська, кущова головчаста, кущова віялова).

Неукривна культура винограду – спосіб вирощування винограду без укривання кущів на зиму з метою їх захисту від низьких температур.

Приземні форми, укривні форми – форми виноградного куща, які характеризуються розташуванням скелетних елементів близько до поверхні ґрунту.

Система ведення кущів, система ведення винограду – певне розташування, розміщення надземної частини куща. Виділяють: на деревах, розстилочна, кущова без опор, на кілках, на шпалері, стелажна, альтанкова.

Система культури винограду – сукупність організаційних, економічних, технологічних прийомів обробітку винограду, обумовлених природно-кліматичними особливостями і соціально-економічними умовами.

Система Мозера – оригінальний комплекс ведення виноградних насаджень заснована на застосуванні культури винограду з широкими міжряддями (3,2...3,5 м) і використанні великих форм куща кордонною типу з висотою штамбу 1,3...1,6 м.

Укривна культура винограду – спосіб вирощування винограду у відкритому ґрунті з обов'язковим захистом кущів шляхом укриття їх на зиму (шаром землею або іншими теплоізоляційними матеріалами) з метою попередження пошкодження лози морозами.

Щеплена культура винограду – рослина винограду, яка представлена двома компонентами (підщепою і прищепою).

Кореневласна культура винограду – рослина винограду, яка представлена одним компонентом.

6. ТЕХНОЛОГІЯ

Агротехніка винограду – сукупність, система заходів і прийомів, які застосовуються у виноградарстві; технологія вирощування винограду, система заходів і прийомів культивування винограду.

Продуктивність винограднику – кількість органічної продукції, що створюється виноградником за період вегетації.

Продуктивність виноградного куща – здатність виноградної рослини виробляти біологічну і господарсько-цінну продукцію за вегетаційний період.

Продуктивність пагона винограду – сира маса або маса цукру грон, яка створюється листовим апаратом рослини за вегетаційний період в розрахунку на один розвинутий пагін.

6.1. Формування кущів

Азман форма – оригінальна форма куща кордонного типу, що характеризується тим, що горизонтальний кордон і підстави багаторічних ріжків, розташованих на ньому, перебувають у ґрунті.

Альтанкова культура винограду – стелажна культура винограду, пергола, система ведення кущів винограду на високих опорах.

Асмовидна форма – високостовбурна форма виноградного куща, яка ведеться за типом альтанкової культури винограду.

Астраханська система – система ведення винограду, що представляє собою сукупність прийомів по закладанню насаджень, формуванню і догляду за кущами.

Багатоплечий косий кордон – форма виноградного куща, що характеризується наявністю 2...3 похилих плечей (рукавів) з розміщенням на кожному з них 3...4-х плодкових ланок.

Безопорно-штамбова форма – форма виноградного куща, що характеризується наявністю міцного штамба, у верхній частині якого симетрично розташовані багатолітні короткі рукави з плодовими лозами.

Безрукавна форма – форма виноградного куща голчастого типу.

Богаз – спосіб ведення винограду в розстил, при якому пагони не стеляться по землі, а підняті на настил висотою 30...50 см.

Велика віялова форма – форма виноградного куща, що характеризується наявністю кількох багаторічних рукавів, розташованих віялоподібно в площині шпалери.

Велика чаша – форма виноградного куща, що характеризується наявністю кількох багаторічних рукавів, що радіально відходять від штамба і надають йому вид чаші.

Вертикальний кордон – різновид кордонної форми виноградного куща, представленої вертикальним штаблом різної височини з розміщенням на ньому на певній відстані багаторічних рукавів, що несуть плодову деревину.

Віялова багаторукавна форма – форма виноградного куща, що характеризується наявністю 4...6-ти і більше

багаторічних рукавів, що несуть плодові ланки і розташовані в площині шпалери.

Віялова форма – форма виноградного куща, що характеризується наявністю 3-х і більше багаторічних рукавів, розташованих в площині шпалери.

Головчаста з ріжками форми куща – форма виноградного куща, що застосовується на маточниках підщепних лоз і характеризується наявністю сильно розширеного потовщення – голови куща, на якій створюються постійні короткі ріжки.

Горизонтальний двоплечий кордон – форма виноградного куща, що використовується на маточниках прищепних лоз інтенсивного типу.

Горизонтальний кордон Казенава – форма виноградного куща, що характеризується наявністю горизонтального плеча-кордону, що є продовженням штамба.

Горизонтальний ступінчастий кордон АЗОС – форма виноградного куща, що представляє собою горизонтальний кордон Казенава, постійні гілки якого ведуться через кущ на різній висоті: по першому шпалерному дротіві на висоті 60...70 см, від поверхні ґрунту, на третьому – на висоті близько 130 см.

Гюйо-Кіпей форма – Гюйо з похилим штабмом, форма виноградного куща, що характеризується наявністю похилого плеча, що несе у верхній своїй частині плодову ланку.

Двостороння форма АЗОС – напівукривна форма куща кордонною типу, що представляє собою поєднання косоного і горизонтального кордонів, спрямованих в протилежні сторони.

Двох'ярусний горизонтальний кордон АЗОС – форма куща кордонною типу, що характеризується наявністю двох односторонньо спрямованих горизонтальних плечей, що розміщуються в двох ярусах на відстані 45...55 см.

Двох'ярусний двосторонній багатостовбурний кордон – форма виноградного куща, що характеризується поєднанням чотирьох одноплечих горизонтальних кордонів, попарно спрямованих в протилежні сторони і формованих на штамбах різної висоти (за Башировим).

Двоплощинна шпалера – тип шпалери, застосовуваний на виноградниках, що характеризується наявністю двох похилих площин, які зближені біля основи і розходяться догори.

Донська віялова форма – форма виноградного куща, що представляє собою вдосконалений вигляд старої донської чаші.

Донська чаша – форма виноградного куща, здавна застосовувана в правобережних районах Дону (16...18 рукавів довжиною 0,8...1,0 м).

Зіркоподібна форма – високоштамбова форма виноградного куща з одним штамбом висотою 2,4 м, що несе у верхній частині 8 і більше багаторічних рукавів з розгалуженнями, зіркоподібно розміщених навколо штамбу на горизонтальній площині шпалери.

Кахетинська форма – форма виноградного куща, що характеризується наявністю штамба висотою до 70 см, на вершині якого розташована довга (8...12 вічок) плодова лоза, зігнута у вигляді дуги або кільця, і сучок заміщення.

Кордон – система ведення виноградного куща, при якій багаторічні частини куща (стовбур, плечі), де розташовані ріжки з плодовою деревиною, витягнуті у вигляді шнура в вертикальному, горизонтальному або похилому положенні; формування куща винограду, при якій багаторічні його частини витягнуті горизонтально, вертикально або похило.

Кордон Ільвоза – форма виноградного куща, що характеризується наявністю одного горизонтального плеча (кордону) з рівномірним розміщенням на ньому багаторічних ріжків, несучих довгі плодові лози.

Кордон Ройя – форма виноградного куща, що характеризується наявністю одного горизонтального плеча (кордону) з рівномірним розміщенням на ньому багаторічних ріжків, несучих плодову деревину.

Кордони комбіновані – форми виноградних кущів, що характеризуються поєднанням елементів кордону і віялових форм.

Кордонні форми – форми виноградного куща, які характеризуються наявністю витягнутих постійних гілок-

кордонів, на яких в певному порядку розташовані ріжки, що несуть плодові ланки, сучки, лози.

Короткорукавная форма маточних кущів – форма виноградного куща, що має 4...6 коротких рукавів-ріжків, на кінці яких щорічно залишають при обрізці дво-, тривічкові сучки.

Косий кордон – форма виноградного куща, що характеризується наявністю одного похилого плеча (кордону) з рівномірним розміщенням на ньому багаторічних ріжків з плодовими ланками.

Кримська чаша – різновид чашовидних форм виноградного куща, що характеризується наявністю невеликого штамба з трьома рукавами і коротким обрізуванням на сучки (2...3 вічка).

Кубанський косий кордон – форма виноградного куща, що представляє собою косий кордон зі збільшеною довжиною рукава, що досягає подвійної і потрійної відстані між кущами в рядах (довжина може досягати 3,0...4,0 м).

Магларі – високоштамбова культура винограду в Грузії, при якій кущі вільно пускають на дерева.

Мансона форма – форма виноградного куща, що характеризується наявністю високого штамба (до 1,5 м), що несе у верхній частині 2 плодові лози з сучками заміщення.

Меруза кордон – форма виноградного куща, що представляє собою двосторонній горизонтальний кордон на штамбі, головною відмінною особливістю якого є велика протяжність плечей, в результаті чого один кущ по довжині шпалери може займати до 20 м.

Молдавська високо-штамбова форма – форма виноградного куща, що характеризується наявністю двох штампів вишиною близько 0,8...1,2 м, що несуть на собі по 1...2 горизонтальних рукави з плодовими ланками.

Молдавська одностороння форма – форма виноградного куща, що характеризується наявністю двох односторонньо спрямованих рукавів з багаторічними розгалуженнями на них, що несуть плододу деревину.

Молдавська приземна форма – видозмінений варіант молдавської шпалерної форми, пристосований для часткового укриття куща.

Молдавська шпалерна форма – форма виноградного куща, що характеризується наявністю розташованих в площині шпалери 2...4 багаторічних рукавів з розгалуженнями, що несуть плодову деревину.

Найфе форма – оригінальна високо-штамбова форма виноградного куща, що характеризується наявністю двох ярусів крони з вільним звисанням приросту.

Напів-укривна комбінована форма АЗОС – двох'ярусна форма куща винограду, верхній (не укривний) ярус який представлений коротким горизонтальним кордоном Казенава з 3...4 плодовими ланками кожен, нижній – одноплечий Гюйо з похилим штамбом.

Олехнарі – форма виноградного куща деревовидного типу.

Символ кордон АЗОС – форма виноградного куща, що представляє собою одноплечий горизонтальний кордон на штабмі вишиною 1,5 м, який ведеться на одноярусній шпалері при звисанні приросту.

Туркменська чаша – форма виноградного куща, що характеризується наявністю штамба висотою 0,75...1,0 м і чашоподібної кроною.

Форма багаторукавна трьохярусна за Мержініаном – форма виноградного куща віялового типу, що характеризується наявністю 6 рукавів різної довжини, при цьому плоді лози двох нижніх (найкоротших) підв'язують до першого шпалерного дроту, двох середніх – до другого і верхній (найбільш довгих) – до третього.

Форма в'їй – форма виноградного куща, що характеризується наявністю двох горизонтальних плечей кордону (на штабмі 1,4...1,6 м) з «висячими» у вигляді бахроми плодовими ланками, розташованими з нижньої сторони.

Форма ВНІФС-1 – форма виноградного куща, що характеризується наявністю двох приземної розташованих багаторічних гілок, на яких через 30...40 см, під кутом 25...30° розміщуються рукава, що несуть короткі стрілки без сучків заміщення.

Форма Гобле – чашоподібна форма виноградного куща, що характеризується наявністю невисокого штамба з

3...5 рукавами, що несуть 4...8 коротких двовічкових сучків, рідше 5...6 вічкових стрілок.

Форма Гюйо – форма виноградного куща, що характеризується наявністю штамба висотою 20...70 см і ріжка, що має плодову стрілку (на 8...12 вічок) і сучка заміщення (на 2...3 вічок).

Форма довго-рукавна Казахського НДПів-1 – форма виноградного куща, що характеризується наявністю 2...3-х рукавів (150...170 см) з плодовими лозами (від 5 до 20 вічок), 2...3-х лоз заміщення (довжиною 170...200 см) і 1...2-х сучків відновлення, розташованих біля основи куща.

Форма довго-рукавна одностороння Всеросійського НДІВіВ ім. Я. І. Потапенко – форма виноградного куща, що характеризується наявністю двох-трьох односторонньо направлених подовжених рукавів (1,0...2,0 м) з Z-подібним загином у основі (які несуть у верхній частині по 2...3 розгалуження) і ланки омолодження в основі куща (який забезпечує своєчасне заміщення рукавів).

Форма комбінована з полегшеним нижнім ярусом – форма виноградного куща, що характеризується наявністю двох ярусів крони: не укривного, представленого двостороннім горизонтальним кордоном на штамбі висотою 1,0...1,2 м, і нижнього, що вкривається на зиму, представленого двома плодовими ланками біля основи куща.

Форма Магарач-2 – двоярусна форма виноградного куща, що характеризується наявністю 4 рукавів, 2 з яких несуть плодові ланки, а 2 інших – тільки сучки.

Форма Магарач-3 – форма виноградного куща віялового типу, що характеризується наявністю 2...3-х односторонньо спрямованих рукавів довжиною 1,2...1,8 м, що несуть плодові ланки, і 2...3-х сучків омолодження біля основи куща.

Форма Омбрелла – форма виноградного куща, що характеризується наявністю штамба висотою 1,5...1,6 см, на якому є двосторонній горизонтальний кордон з рівномірно розташованими ріжками по його довжині, що несуть плодову деревину (сучки, сучки по черзі з плодовими стрілками, плодові ланки).

Форма Цимлянська – односторонній кущ – форма виноградного куща, що характеризується наявністю двох односторонньо спрямованих рукавів різної довжини, кожен з яких несе кілька плодових лоз.

Форми напів-укривні – форма виноградного куща, що забезпечує можливість часткового укриття.

Формування – форма куща винограду, штучно надана йому в процесі формування, обрізування, зелених операцій, підв'язування.

Формування виноградного куща – процес створення (виведення) певної форми виноградної рослини шляхом проведення обрізування, підв'язування, прищипування і ін.

Формування куща винограду – сукупність робіт по обрізуванню і підв'язуванню кущів для надання їм певної форми. Виділяють формування: головчасті, чашовидні, віялові, напів-віялові, кордонні.

Чашовидні форми – форма виноградного куща, що характеризується наявністю 3-х і більше багаторічних рукавів, розташованих радіально і надають кущу вид чаші.

Штамбові форми – форми виноградного куща, які характеризуються наявністю надземного штамба.

6.2. Маточні фонди

Маточний кущ – кущ винограду, призначений для заготівлі живців для щеплення або укладання відсадків з метою розмноження.

Маточник вихідних форм – маточник для концентрації наявних сортів винограду, що володіють певними цінними ознаками з метою включення їх в селекційний процес при виведенні нових сортів винограду.

Маточник підщепних лоз – насадження філоксеростійких підщепних сортів винограду, призначений для отримання чубуків підщепи; насадження винограду, призначені для вирощування підщепної лози.

Маточник прищепних лоз – насадження винограду, призначені для заготівлі живців прищепи.

Маточні насадження, маточники – насадження винограду, призначені для вирощування лози і заготівлі живців,

іноді – укладання відсадків або проведення зелених щеплень з метою розмноження.

Розплідник виноградний – господарство або частина господарства, що займається вирощуванням саджанців винограду.

6.3. Обрізування

Багаторічна деревина – частина куща винограду старіша за 2-х річного віку.

Довжина обрізування – довжина частини однорічного пагону (лози), що залишається на кущі під час обрізування виноградників.

Зріз на чорну голову – застарілий термін, що означає видалення усієї надземної частини куща з метою його омолодження шляхом утворення нової надземної частини пагонів, що розвинулися із сплячих бруньок підземного штамбу.

Карбування – видалення верхівки здерев'янілих пагонів в другій половині вегетації рослин.

Катаровка – обрізування, видалення поверхневих росяних коренів з метою розвитку глибокої кореневої системи.

Коефіцієнт плодоносності пагонів – число грон, яке розвивається в середньому у цього сорту на одному пагоні.

Коефіцієнт плодоношення – число грон, яке розвивається тільки на плодоносному пагоні, тобто без урахування безплідних пагонів.

Навантаження:

– кількість здорових вічок, що залишаються при обрізуванні на одному кущі або на одному гектарі виноградника.

– загальна кількість вічок (здорових і пошкоджених), що залишаються при обрізуванні на одному виноградному кущі.

– кількість плодкових стрілок, що залишаються при обрізуванні на одному кущі.

– кількість зелених пагонів, що залишаються після видалення на одному кущі або на одному метрі ряду винограднику (навантаження пагонами).

– кількість суцвіть, що залишаються після видалення (або проріджування суцвіть і грон на столових сортах винограду) на одному кущі або плодовій стрілці (навантаження суцвіттями).

– урожай винограду з одного куща (навантаження врожаєм).

Обрізування – укорочення або видалення частини пагонів чи гілок.

Обрізування кущів винограду – агротехнічний прийом на виноградниках, що полягає в щорічному видаленні і укорочуванні частини однорічних приростів і більш вікових гілок з кущів.

Обрізування Мароже – спосіб обрізування винограду, характерною ознакою якого є відсутність певної системи обрізування і постійної форми куща.

Оптимальне навантаження – число вічок, плодкових лоз, які визначаються при навантаженні (в розрахунку на рослину або одиницю площі), також пагонів, грон, що забезпечують найбільш високу продуктивність кущів і якість врожаю за умови доброго вегетативного розвитку.

Плодова стрілка, плодова лоза – однорічний пагін з п'ятьма і більше вічками, що залишається на плодоношенні за обрізування куща.

Плодова ланка – елемент куща після обрізування, який об'єднує сучок заміщення і плодову стрілку, розташовані на одному ріжку.

Плодоносна ланка – елемент куща після обрізування, складова частина форми куща.

Показники плодоносності і плодоношення – елементи, з яких складається урожай винограду.

Сучок заміщення – лоза, залишена при короткому обрізуванні на 1...3 вічка; складова частина плодової ланки.

Сучок резервний – коротко обрізана однорічна лоза, призначена для заміни або відновлення на виноградному кущі пошкоджених штаблів або старих непродуктивних рукавів.

Сучок омолодження – сучок відновлення, який залишають на багаторічних частинах куща і призначений для їх укорочування або заміни.

Техніка обрізування – сукупність застосовуваних за обрізування кущів правил і принципів, вироблені в процесі багатовікового розвитку культури виноградарства.

6.4. Зелені операції

Зелені операції – усі операції із зеленими частинам куща винограду. Точніший термін – «Операції із зеленими частинами куща».

Обламування листя – проріджування, видалення листя.

Операції із зеленими частинами куща – комплекс технологічних прийомів, що проводиться на виноградниках із зеленими частинами куща впродовж періоду вегетації.

Підв'язування кущів винограду – прикріплення багаторічних частин винограду (рукавів) і пагонів до опор.

Прищипування – агротехнічний захід, який полягає у видаленні верхівок пагону із кількома недорозвинутими листками у період їх інтенсивного росту.

Проріджування грон і ягід – видалення неповно сформованих грон або окремих ягід.

Проріджування листя – видалення затінюючих листків для кращого дозрівання грон винограду.

Проріджування суцвіть – видалення окремих суцвіть або їх частин з метою регулювання урожаю винограду.

Виламування пагонів – агротехнічний прийом, при якому на кущах видаляють певне число зелених пагонів.

Чеканка – видалення верхньої частини пагону (25...40 см) в другій половині вегетації рослин.

6.5. Урожай

Авлон – під цією назвою можуть бути різні сорти або суміш сортів винограду, що зазнають сонячного сушіння, з обробкою або без обробки його в лужному розчині, тому колір і розмір висушених ягід можуть бути різними.

Афтобі, автобус – сонячна сушка винограду без попередньої обробки.

Біда – ізюм з безнасінневого винограду сорту Акшимиш; сушка сонячна, на глиняному майданчику, без попередньої обробки винограду; колір сушених ягід коричневий з бурим відтінком.

Вассарга чорна – ізюм з винограду сортів Тагобі і Караузюм (з насінням); сушка сонячна, з обробкою винограду в лужному розчині, колір сушених ягід чорний з червонуватим відтінком.

Визначення цукристості соку винограду – операція, що проводиться в виноградарстві та виноробстві з метою визначення вмісту цукрів в сокові винограду. Виражається у відсотках або в г/100 см³.

Герміан, малага – ізюм великого винограду з насінням сортів Маска, Німранг, Джаус; сушка сонячна, з попередньою обробкою винограду в лужному розчині; відрізняється великими розмірами сушених ягід (20 мм); колір коричневий з бурим відтінком.

Горошіння ягід, мілкоягідність – явище розвитку безнасінних ягід винограду, обумовлене партенокарпією або стеноспермокарпією.

Динаміка дозрівання ягід винограду – зміна фізіологічного стану ягід в часі в міру їх дозрівання.

Зав'язування ягід – процес формування, зростання і розвитку ягід, в основі якого лежить запилення і подвійне запліднення.

Збір винограду – знімання з куща грон, які досягли технічної (споживчої) зрілості.

Ізюм – сушений виноград з насінням.

Киш-миш – сорт дрібного солодкого винограду без кісточок, а також ізюм з цього винограду; сушений виноград без насіння.

Коефіцієнт плодоносності – число, що показує, скільки в середньому грон розвивається у даного сорту на одному пагоні, яке виросло протягом одного вегетаційного періоду з зимуючого вічка.

Коефіцієнт плодоношення – число грон, що припадають в середньому на один плодоносний пагін.

Коринка, коринфський ізюм – родзинки з особливого сорту дрібного винограду без кісточок, т. н. «Коринфського винограду». У широкому сенсі підкоринкою мається на увазі будь-які темні невеликі безнасіненні родзинки, в даний час як правило відноситься до видів «біда», або «шигані».

Коринфський виноград (*Vitis vinifera aругena*) – названий по грецькому місту Коринф.

Механічний склад винограду – структура грона, яке складається з гребеня і ягід, а ягоди в свою чергу з шкірки, м'якуша з соком і насіння.

Муст – свіжо-віджатий виноградний сік, отриманий від зрілого винограду.

Органолептичний аналіз винограду – порівняльна якісна оцінка винограду різних сортів, головним чином їдальня, шляхом дегустації без застосування будь-яких приладів і реакцій.

Перестигання винограду – фізіологічний процес, що відбувається після повної зрілості ягід винограду; 3-тя завершальна фаза дозрівання ягід винограду.

Продуктивність пагону винограду – сира маса, або маса цукру грон, яка створюється листовим апаратом рослини за вегетаційний період із розрахунку на один пагін, що розвинувся.

Проміле – вираження кількості винної кислоти у грамах в одному літрі вина, чи сусла.

Сабза сонячна – ізюм з винограду сорту Ак-кишмиш; сушка сонячна, на майданчиках, з попередньою обробкою винограду в лужному розчині; колір сушених ягід коричневий або світло-коричневий.

Сабза штабельна – ізюм з винограду сорту Ак-кишмиш; сушки сушиться на підносах; колір сушених ягід від світло-зеленого до золотистого (іноді називається Сабза золотиста); колір Сабза 2-го гатунку світло коричневий.

Соягі – ізюм з винограду сорту Ак-кишмиш; сушка тіньова, з попередніми обкурювання винограду сіркою; для сушіння відбирають грона рівного зеленого забарвлення; колір сушених ягід світло-зелений, іноді з жовтуватим відтінком.

Технічна зрілість – міра дозрівання винограду, що найбільш відповідає вимогам його використання, відмінність від фізіологічної, повної зрілості, яка характеризується дозрівання насіння в ягоді, тобто здібності до проростання.

Транспортабельність винограду – здатність ягід переносити перевезення в складних умовах транспортування, перевалки, трясіння в дорозі, зміни тари і вологості повітря та інше.

Урожайність біологічна, біологічна продуктивність – загальна біомаса виноградних рослин (пагонів, листя, грон, коренів та інших частин) на одиниці площі, що утворилася за один вегетаційний період.

Урожайність винограду, урожай винограду – продуктивність виноградної рослини в розрахунку на один кущ або на одиницю площі виноградників.

Урожайність господарська винограду – продуктивність виноградної рослини, що має товарне значення.

Урожайність потенційна ягід – максимальний урожай ягід, який можна отримати в ідеальних умовах, виходячи з того, що кожна брунька куща за своєю природою є генеративної.

Урожайність фактична ягід – фактично отриманий урожай грон на одиницю площі при зборі врожаю.

Чілягі – з винограду сортів Чілягі і Тербаш (з насінням); сушка сонячна, без попередньої обробки винограду; колір сушених ягід бурий.

Шигані – з безнасінного чорного винограду сорту Кара-кишмиш; сушка сонячна, на глиняній майданчику, без попередньої обробки винограду; колір сушених ягід чорний або синювато-чорний, іноді буває домішка червонуватих ягід.

ДЛЯ НОТАТОК

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

Навчальне видання

ВИНОГРАДАРСТВО ТА АМПЕЛОГРАФІЯ

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Укладачі

Самойленко Микола Олександрович

Буцик Роман Миколайович

Формат 60x84 1/16 м. друк. Арк. 2,00

Тираж 50 прим. Зам. № ____

Надруковано у видавничому відділі Миколаївського
національного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4490 від 20.022013 р.

* * * * *

2020